

STRATEGIA-
JA VAIKUTTAVUUSHANKE:
Vieraiden kielten ja kulttuurien
koulutuksen ja tutkimuksen
rakenteellinen kehittäminen ja profilointi

LOPPURAPORTTI

24.3.2015

SISÄLTÖ

1. Työryhmän toimeksianto ja työskentely	3
1.1 Toimeksianto ja ryhmän koostumus	3
1.2 Selvitystyön rajaus ja kulku	4
2. Kieliaineiden tilanne 2015	5
2.1 Perustutkinto-opetus	5
2.2 Tutkimusprofiilit ja tohtorikoulutus 2015	9
3. Ehdotukset kieliaineiden opetuksen ja tutkimuksen järjestämiseksi	10
3.1 Yleiset linjaukset	10
3.2 Tutkintojen rakenteita ja opetuksen järjestämistä koskevat ehdotukset	12
3.3 Kielten opintoja koskevat muutosehdotukset	15
3.4 Tutkimusta ja jatkokoulutusta koskevat ehdotukset	20
4. Miten tästä eteenpäin?	21
Lähteet ja taustamateriaalit	21
Liite	23

1. Työryhmän toimeksianto ja työskentely

1.1 Toimeksianto ja ryhmän koostumus

Tämä raportti on tulos UNIFI ry:n hallituksen maaliskuussa 2014 perustamasta *vieraiden kielten ja kulttuurien alan strategia- ja vaikuttavuushankkeesta*, jonka avulla yliopistot ovat omista lähtökohdistaan tarkastelleet vieraiden kielten ja kulttuurien koulutusta ja tutkimusta valtakunnallisena kokonaisuutena. UNIFI:n toimeksiannossa todettiin, että *vieraiden kielten ja kulttuurien koulutuksen ja tutkimuksen tulee jatkossa muodostaa laadun sekä kansainvälisen kiinnostavuuden kannalta riittävän suuria kokonaisuuksia*. Työryhmä on tämä tavoite mielessään tarkastellut erilaisia tausta-aineistoja hyödyntäen kielikoulutuksen nykytilaa sekä työstänyt profiloitumismahdollisuuksia ja -tarpeita tulevaisuudessa.

UNIFI ry:n hallitus nimesi työryhmän puheenjohtajaksi Kotimaisten kielten keskuksen johtajan, professori Pirkko Nuolijärven. Yliopistot nimesivät edelleen hankkeen ryhmän jäsenet seuraavasti:

Aalto yliopisto: vararehtori Martti Raevaara (1.10.2014 lähtien vararehtori Eero Eloranta)
 Helsingin yliopisto: vararehtori Anna Mauranen
 Itä-Suomen yliopisto: dekaani Markku Filppula
 Jyväskylän yliopisto: vararehtori Helena Rasku-Puttonen
 Lapin yliopisto: johtaja Ville Jakkula
 Lappeenrannan teknillinen yliopisto: johtaja Julia Vauterin Pyrhönen (20.10.2014 lähtien johtaja Vuokko Paakkonen)
 Maanpuolustuskorkeakoulu: vararehtori, eversti Jyrki Heinonen
 Oulun yliopisto: dekaani Paula Rossi
 Svenska handelshögskolan: professori, johtaja Veronica Liljander
 Taideyliopisto: vararehtori Paula Tuovinen
 Tampereen yliopisto: johtaja Katariina Mustakallio
 Turun yliopisto: vararehtori Riitta Pyykkö
 Vaasan yliopisto: varadekaani, professori Nina Pilke
 Åbo Akademi: professori Urpo Nikanne
 Tampereen teknillinen yliopisto ei nimennyt edustajaa.

Hankkeen akateemisena sihteerinä toimi FT dos. Johanna Vaattovaara (HY). Liitteenä olevat tilastot on laatinut hallintopäällikkö Tiina Harjula Tampereen yliopistosta.

Hankkeelle asetettuna lähtökohtana ovat olleet kansainvälistyvän yhteiskunnan muuttuvat ja laajentuvat kielivarantotarpeet sekä kustannustehokkuuden lisääminen. Tavoitteena on ollut tehdä ehdotuksia vieraiden kielten ja kulttuurien koulutuksen ja tutkimuksen laadun parantamiseksi sekä luoda edellytyksiä yliopistojen profiloitumiseksi ja yliopistojen välisen työnjaon selkeyttämiseksi. Kielikoulutuksen rakenteellinen kehittäminen ja tutkimuksen profiloituminen on täten pyritty asettamaan toimeksiannon vaatimuksen mukaisesti valtakunnalliseen kehykseen. Johtoryhmän on edellytetty tarkastelevan vieraiden kielten ja kulttuurien koulutuksen ja tutkimuksen alaa ennakkoluulottomasti ja tekevän ehdotuksia laajan osaamis pohjan rakentamiseksi ja osaamisen keskittämiseksi.

Raportissa tarkastellaan ensin nykytilannetta (koulutustarjontaa ja tutkimusprofiileja) ja sen jälkeen esitetään rakenteita ja opetuksen järjestämistä koskevat ehdotukset, yliopisto- ja kielikohtaiset ehdotukset sekä tutkimuksen profiloitua ja järjestämistä koskevat ehdotukset.

1.2 Selvitystyön rajaus ja kulku

Hankkeessa on toimeksiannon mukaisesti pyritty tarkastelemaan seuraavia asioita:

- millainen oppiainevalikoima vieraiden kielten ja kulttuurien alalla tarvitaan yksittäisissä yliopistoissa ja valtakunnallisesti?
- mikä on riittävä maisteri- ja tohtorikoulutuksen mitoitus?
- tuleeko jokaisella alalla, jolla voi suorittaa maisteritutkinnon olla myös tohtorikoulutusta?
- millaisia uusia koulutus- ja tutkimustarpeita ennakoitaan tarvittavan tulevaisuudessa?
- miten yliopistojen välillä sovitaan profiloitumisesta ja johtavan aseman ottamisesta?
- miten ohjataan kehitystä suurempiin osaamiskokonaisuuksiin ja vahvoihin, profiloituneisiin tutkimuskeskeisiin?
- miten vähenevät resurssit voidaan jakaa paremmin ja muodostaa kansainvälisesti kilpailukykyisempiä yksiköitä?
- mihin suuntaan suomalaista vieraiden kielten ja kulttuurien opetusta ja tutkimusta tulisi suunnata ja mihin millaisia haasteita suomalaisella osaamisella tulee ratkaista?
- miten huolehditaan vieraiden kielten opettajankoulutuksen erityistarpeista ja sen alueellisesta saatavuudesta?

Työryhmä aloitti taustamateriaalien keruusta toukokuussa 2014 sekä keskustelemalla toimeksiantoon liittyvistä rajauksista. Hankkeessa keskityttiin vieraiden kielten opetukseen ja tutkimukseen. Siten kansalliskielet suomi ja ruotsi ja myös suomi toisena tai vieraana kielenä rajattiin tehtävän ulkopuolelle.¹ Tässä raportissa ei käsitellä myöskään Suomen autoktonisten vähemmistökielten opetusta ja tutkimusta, vaikka nekin ovat osalle opiskelijoista muita kuin äidinkieliä, koska erällä yliopistoilla on vakiintunut valtakunnallinen erityistehtävä näissä kielissä, eikä sitä ole syytä muuttaa.²

Työryhmä kokoontui toimikautensa aikana yhteisiin tapaamisiin viisi kertaa. Lisäksi lukuisia kokouksia pidettiin pienemmissä alaryhmissä, jotka keskittyivät tarkastelemaan yliopistojen tarjoamaa kielikoulutusta ja tutkimusta erikseen neljästä näkökulmasta: (1) laaja-alaiset kandidaatintutkinnot kieliaineissa, (2) kielten opettajankoulutus ja sen kehittäminen, (3) kielikeskusten asema kieltenopetuksen kokonaisuudessa sekä (4) yliopistoon hakeutuvien opiskelijoiden ohjaus ja kieliaineiden opiskelijoiden sijoittuminen työelämässä. Alaryhmien selvitystyö sekä hankkeelle perustettu Moodle-alusta sujuvoittivat laajan tehtävänannon kokonaistyöstöä ja -hallintaa.

¹ Suomi vieraana kielenä -opetus on tärkeä osa Suomessa opiskelevien opintoja ja maahan integroitumista. Tätä opetusta on jo kaikissa yliopistoissa, mutta sen tulevaisuuden tarve, laajuus ja sisältö tulisi kartoittaa erikseen.

² Saamen kielten ja kulttuurien opetus ja tutkimus on Oulun yliopiston vastuulla, romanikielen opetus ja tutkimus Helsingin yliopiston vastuulla, viittomakielten opetus ja tutkimus Jyväskylän yliopiston vastuulla ja karjalan kielen opetus ja tutkimus Itä-Suomen yliopiston vastuulla.

UNIFille annettiin lokakuussa 2014 väliraportti, jossa esitettiin selvityksen peruslinjaukset. Tämän vaiheen jälkeen kuultiin joulukuussa 2014 pidetyssä kokouksessa vielä kahta asiantuntijaa, opetusneuvos Armi Mikkolaa opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä opetusneuvos Anna-Kaisa Mustapartaa Opetushallituksesta.

2. Kieliaineiden tilanne 2015

2.1 Perustutkinto-opetus

Selvitystyön aluksi kartoitettiin yliopistojen tämänhetkinen kielten syventävien opintojen ja aineopintojen tarjonta yliopistoissa. Tutkintotason vieraiden kielten opetusta tarjotaan kahdeksassa yliopistossa: Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Oulun, Tampereen, Turun ja Vaasan yliopistoissa sekä Åbo Akademiassa. Lisäksi muille kuin suomenkielisille opiskelijoille tarjotaan suomi vieraana kielenä -opetusta. Taulukosta 1 selviää, missä ja missä laajuudessa kieliä tai niitä sisältäviä opintokokonaisuuksia tarjotaan.

Taulukko 1. Vieraiden kielten syventävien opintojen (S), aineopintojen (a) ja perusopintojen tarjonta yliopistoissa keväällä 2015. Taulukkoon on merkitty myös opettajankoulutus (O).

	Helsingin yliopisto	Itä-Suomen yliopisto	Jyväskylän yliopisto	Oulun yliopisto	Tampereen yliopisto	Turun yliopisto	Vaasan yliopisto	Åbo Akademi
Englantilainen filologia tai englannin kieli (ja kulttuuri tai kirjallisuus)	SO	SO	SO	SO	SO	SO	S	SO
Englannin kääntäminen	S	S			S	S		
Saksan kieli ja kulttuuri tai saksan kieli ja kirjallisuus tai germaaninen filologia	SO	SO	SO	SO	SO	SO	S	SO
Saksan kääntäminen	S	S			S	S		
Ranskalainen filologia tai ranskan kieli	SO	a	SO	a	SO	SO	a	SO
Ranskan kääntäminen	S				S	S		
Venäjän kieli	SO	SO	SO		SO	SO	a	SO
Venäjän kääntäminen	S	S			S			
Latinan kieli (ja Rooman kirjallisuus) tai Antiikin kielet ja kulttuurit	SO		S	a	a	S		
Espanja	SO		a		a	SO		
Portugali	S							
Viro	S				a	a		
Italialainen filologia tai italian kieli	SO		a			SO		
Arabia	S							
Japani	S	a	p			p		
Kiina	S							
Korea	S							
Swahili	S							

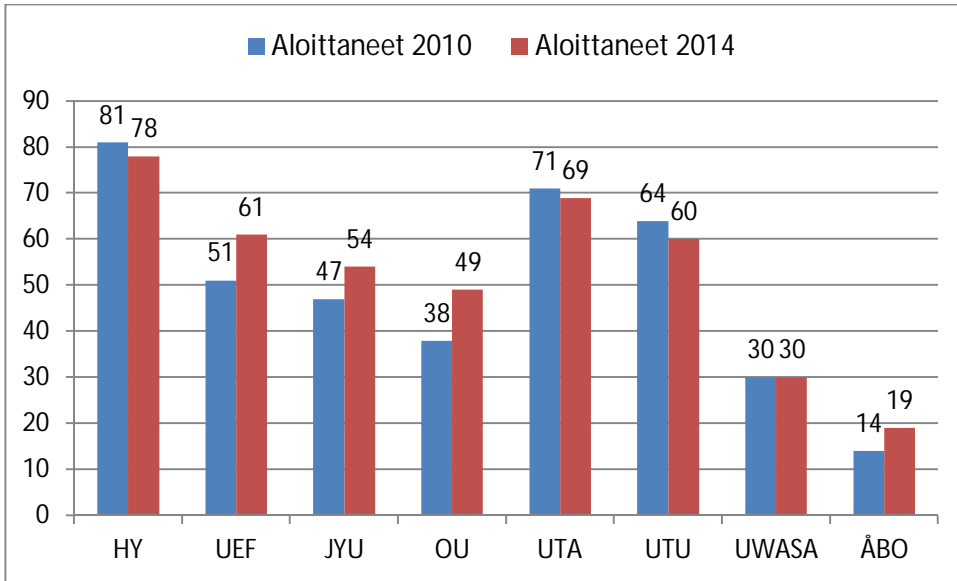
Laajin syventävien opintojen tarjonta on Helsingin yliopistossa. Vähemmän ja jokseenkin samoissa kieliaineissa tarjoavat opetusta Turun yliopisto, Tampereen yliopisto, Itä-Suomen yliopisto ja Jyväskylän yliopisto. Vähiten syventävien opintojen ja ylipäätään kielten tutkinto-opetuksen tarjontaa on Åbo Akademiassa, Oulun yliopistossa ja Vaasan yliopistossa. Taulukossa ei ole mainittu niitä kieliä, joita opetetaan enintään aineopintojen tasolla, lähinnä Helsingin yliopistossa.

Eniten ja laajimmin tarjottujen kielten listaus osoittaa, että Helsingin yliopiston opetusta lukuun ottamatta kielten opetus on yliopistoissa Eurooppa- ja Pohjois-Amerikka-keskeistä. Vain Helsingin yliopisto tarjoaa laajemmin Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien opetusta, ja japanin aineopintoja on Itä-Suomen yliopistossa ja perusopintoja Jyväskylän ja Turun yliopistossa. On tosin huomattava, että Eurooppa-lähtöisiä kieliä, kuten espanjaa, käytetään laajasti ensikielinä myös Euroopan ulkopuolella.

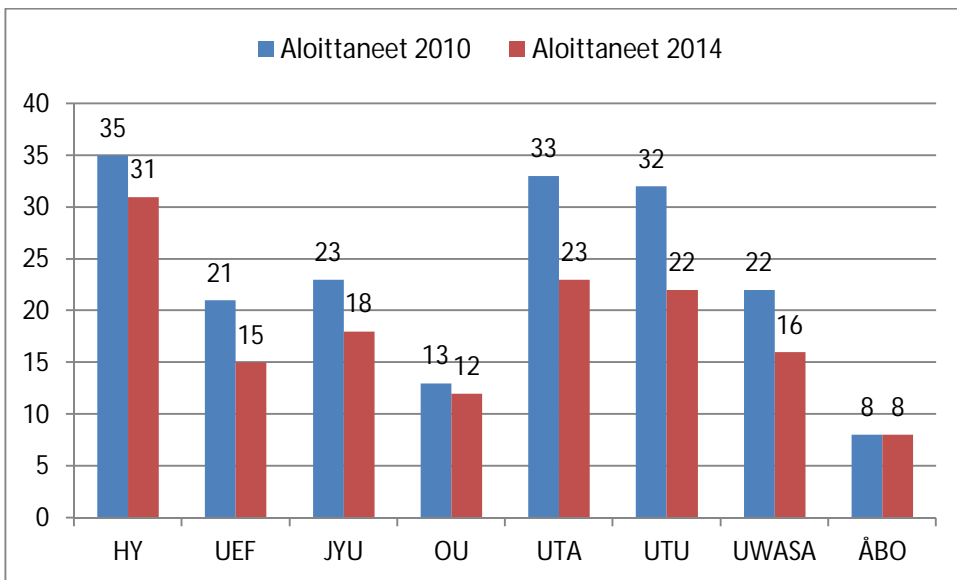
Taulukko kielittäin ja yliopistoittain eriteltynä antaa todellisuutta lokeroituneemman kuvan nykyisistä opintoväylistä. Taulukosta ei käy ilmi, millä tavoin opetus on järjestetty ja mitä yhteistyötä rakennetaan jo nyt perusopintotasolla. Moniin alueellisiin opintokokonaisuuksiin sisältyy kyseisten kielten lisäksi myös muiden oppiaineiden opintoja ja mahdollisuuksien mukaan useita kieliä. Myös maisteriohjelmissa on kokonaisuuksia, joissa korostuu monikielisyys. Silti kielittäinen polku on edelleen varsin tavallinen.

Ennen ehdotusten laatimista työryhmä kokosi yliopistokohtaista tietoa siitä, missä määrin vuosina 2010–2014 on haettu opiskelemaan englannin, saksan, ranskan ja venäjän kieliä, miten suuri määrä hakeneista on osallistunut kokeeseen, miten suuri osa heistä on hyväksytty ja miten moni hyväksytyistä on aloittanut kyseisen kielen opinnot (ks. kielittäin valtakunnallinen tilanne liite 1). Trendi näyttää olevan varsin selvä: saksan ja ranskan opiskelijoiden määrät ovat selvästi pienentyneet valtakunnallisella tasolla, englannin ja venäjän opiskelijoiden määrät ovat tarkasteltuna aikana pysyneet jotakuinkin samoina. Yksi syy tähän kehitykseen on se, että ranskan ja saksan opiskelu peruskoulussa ja lukiossa on vähentynyt.

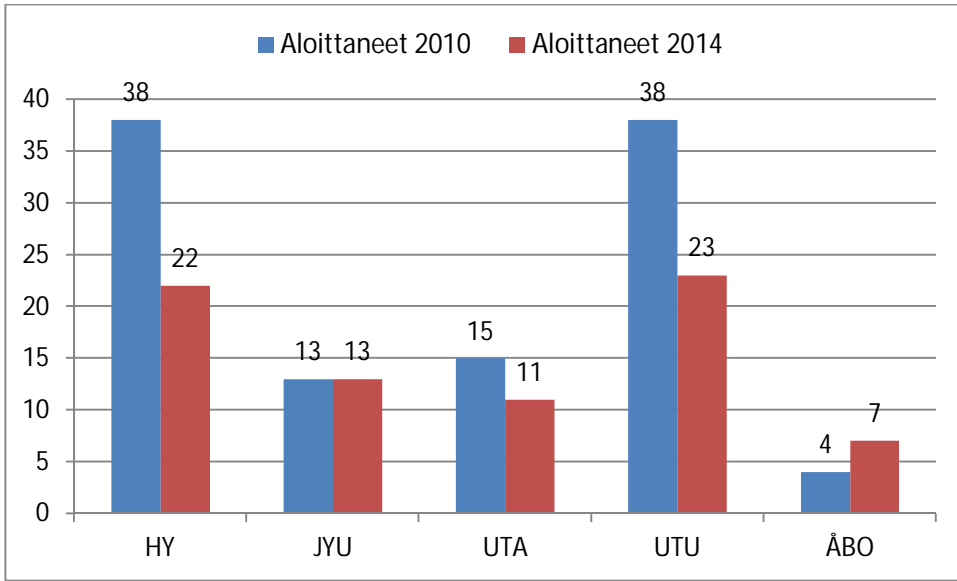
Alla esitetään laajimmin opetetttujen kielten, englannin, saksan, ranskan ja venäjän kielen opinnot aloittaneiden määrät kahdeksassa yliopistossa vuosina 2010 ja 2014.



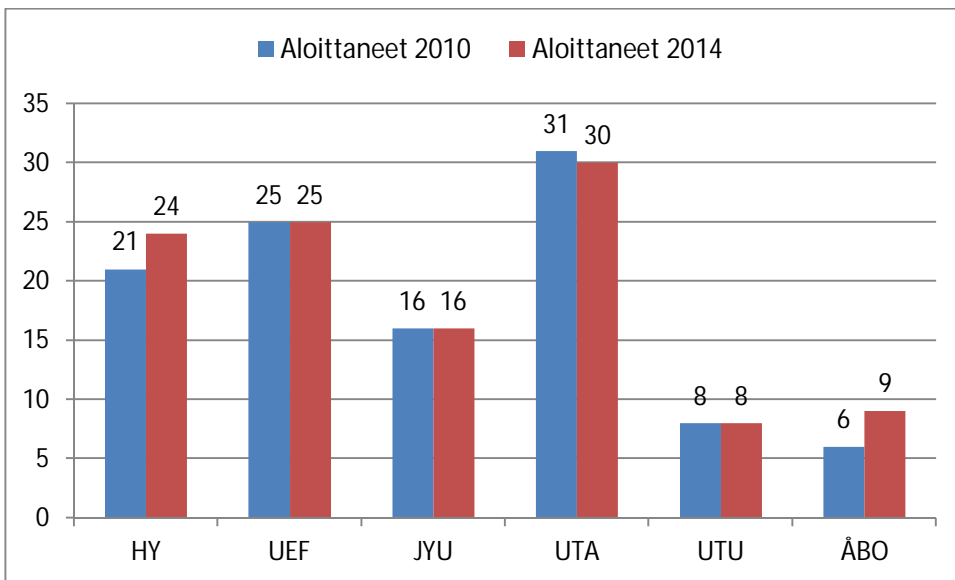
Kuvio 1. Aloittaneet 2010 ja 2014 yliopistoittain: ENGLANTI



Kuvio 2. Aloittaneet 2010 ja 2014 yliopistoittain: SAKSA



Kuvio 3. Aloittaneet 2010 ja 2014 yliopistoittain: RANSKA



Kuvio 4. Aloittaneet 2010 ja 2014 yliopistoittain: VENÄJÄ

Osassa yliopistoja saksan, ranskan ja venäjän opinnot aloittaneiden määrät ovat vähäisiä³. Saksan aloittaneita on varsin vähän Åbo Akademiassa, Oulun yliopistossa, Vaasan yliopistossa ja Itä-Suomen yliopistossa, ranskan aloittaneita on vähiten Åbo Akademiassa, Tampereen yliopistossa ja Jyväskylän yliopistossa, ja venäjän aloittaneita Åbo Akademiassa ja Turun yliopistossa.

³ Helsingin yliopistossa aloittaneita osoittavat luvut eivät sisällä äidinkielen linjalla opiskelevia (4 aloittanutta vuonna 2010 ja 10 aloittanutta vuonna 2014). Venäjän aloittaneiden kokonaismäärä Helsingin yliopistossa on siis todellisuudessa 24 (2010) ja 34 (2014).

2.2 Kieliaineiden tutkimusprofiilit ja tohtorikoulutus

Tohtorikoulutusta tarjotaan nykyisellään kaikissa kahdeksassa yliopistossa niissä kielissä, jotka voivat olla maisterintutkinnon pääaineena. Osalla yliopistoja on selkeä tutkimusprofiili, johon tohtorikoulutus on nivottu, osassa kokonaiskuva on hajanaisempi.

Taulukko 2. Yliopistojen kieliaineiden tutkimusprofiilit ja niiden yhteys yliopiston strategiaan.

	Tutkimusprofiili	Yhteys yliopiston strategiaan
Helsingin yliopisto	Kieli ajassa ja paikassa Digitaalinen humanistinen tutkimus	Kansainvälisyys ja monikielisyys näkyväksi ja kuuluvaksi Tutkimustulokset ja osaaminen yhteiskunnan käyttöön
Itä-Suomen yliopisto	Kielten ja kulttuurien kontaktit Kielen ja kääntämisen kognitiivinen tutkimus Kieli- ja käännöstieteellinen teknologia	Rajat, liikkuvuus ja kulttuurien kohtaaminen
Jyväskylän yliopisto	Soveltava kielitiede Diskurssintutkimus Kielen oppiminen ja opettaminen	Kielet, kulttuuri ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa Oppiminen, opetus ja kehitystä tukevat kasvu- ja oppimisympäristöt.
Oulun yliopisto	Kulttuurinen identiteetti ja vuorovaikutus Tutkimusperustainen opettajankoulutus	Ihminen ja kulttuuri muuttuvassa elinympäristössä Uuden teknologian mahdollisuudet ihmisen ja ympäristön hyvin-voinnin edistämiseksi. Pohjoisuus
Tampereen yliopisto	Kieli, kulttuuri ja yhteiskunta: Kieli ja yhteiskunta Kieli ja kirjallisuus ajassa ja paikassa Monikielinen ja intermediaalinen viestintä	Kieli ja kulttuuri muuttuvassa maailmassa/yhteiskunnassa Monitieteisyys [Strategiaa uudistetaan ja huomioidaan Tampere3]
Turun yliopisto	Kielen muutokset kulttuurisissa murroskohdissa Kielen oppiminen ja koulutus Kieli ja digitaalinen media Monikielisyys	Oppimisen ja koulutuksen tutkimus Kulttuuristen vuorovaikutusprosessien tutkimus [Yliopistolle valmistuu uusi strategia vuoden 2015 aikana.]
Vaasan yliopisto	Erikoisalaviestintä Kielikylpy	Liiketoimintaorientoitunut monikielisyystutkimus
Åbo Akademi	Kielen teoreettiset peruskysymykset Kirjallisuudentutkimus Tekstien tutkimus Vähemmistöt	Ruotsinkielisen väestön tarpeet ja maan kaksikielisyys

Yliopistojen kieliaineiden tutkimusprofiilit osoittavat, että Suomen kokoisessa maassa korostuvat tietyt tutkimusnäkökulmat ja -alueet, eikä kaikkiin erikoisaloihin ole mahdollista panostaa eikä ole tarpeenkaan. Yliopistojen profiileissa painottuvat empiiriset ja soveltavat aiheet, kuten kielenoppimisen ja monikielisuuden tutkimus, vuorovaikutuksen tutkimus ja kielen yhteiskunnallisen roolin ja kulttuurisen ympäristön tutkimus. Eräiden yliopistojen profiileissa painottuvat myös metodologiset lähtökohdat. Yliopistot ovat pyrkineet viime vuosina profiloitumaan kieliaineissa paremmin kuin aikaisemmin ja vahvemmin yliopiston strategiaan kytkeytyen. Silti väljästi määritellyt profiilit muistuttavat sangen paljon toisiaan, ja suurimmasta osasta on vaikea nähdä, mikä todellisuudessa on kunkin yliopiston erityinen siluetti.

FT-tutkintoja suoritettiin vuosina 2009–2013 englannissa 52, saksassa 11, ranskassa 10 ja venäjässä 14. Eniten englannin FT-tutkintoja suoritettiin Helsingin yliopistossa (13) ja Jyväskylän yliopistossa (11) ja muissa yliopistossa (3–6). Venäjän FT-tutkintoja suoritettiin Helsingin yliopistossa (6) ja Tampereen yliopistossa (4), ranskan tutkintoja Helsingin yliopistossa (4) ja Turun yliopistossa (3) ja saksan tutkintoja Tampereen yliopistossa (3). Venäjän, ranskan ja saksan kielen tohtoreita on siis valmistunut lähinnä kolmessa suurimmassa yliopistossa, muissa yliopistoissa vain harvoin.

3. Ehdotukset kieliaineiden opetuksen ja tutkimuksen järjestämiseksi

Tässä luvussa käsitellään ensin yleisempiä linjauksia ja suuntaa, johon yliopistojen vieraiden kielten opetuksen tulisi lähimpien viiden vuoden aikana orientoitua (luku 3.1), ja sen jälkeen esitetään yksityiskohtaisia ehdotuksia siitä, mitä ensi vaiheessa tulisi tehdä (luvut 3.2–3.4). Luvuissa 3.2–3.4 esitetyt ehdotukset koskevat tutkintojen rakenteita, opetuksen organisointia ja uusien toimintatapojen omaksumista (3.2), yliopisto- ja kielikohtaisia valintoja ja kielten opintoja koskevia muutoksia (3.3) sekä tutkimusta ja jatkokoulutuksen järjestämistä (3.4). Ensimmäisessä luvussa liikutaan yleisemmällä tasolla ja pitemmällä aikavälillä, jälkimmäisissä luvuissa tehdään ehdotuksia, jotka juuri nyt ovat konkreettisesti mahdollisia ja jotka pitää saada toteutetuksi mitä pikimmin.

3.1 Yleiset linjaukset

Suomen Akatemian *Tieteen tila 2014* -raportin keskeisenä suosituksena on, että valintojen ja yhteistyön avulla tavoitellaan yhä laadukkaampaa tutkimusta. Yliopistojen tulee nopeasti profiloitua tutkimuksessaan keskeisille vahvuusalueilleen ja niistä kumpuaviin uusiin avauksiin. Tarvitaan työnjakoa ja yhteistyötä, luopumista ja pitkäjänteisiä panostuksia kunkin organisaation kannalta strategisiin alueisiin. Yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteistyön mahdollisuuksia tulee hyödyntää nykyistä enemmän, ja tämä sopii hyvin myös kieliaineisiin, joiden mahdollisuudet hyödyntää eri alojen tutkimuslaitoksia on monella tavoin käyttämättä. Raportti korostaa suosituksissaan mm. myös suunnitelmallisen ja pitkäjänteisen kansainvälisen yhteistyön tarvetta, yhteistyötä ja strategisia valintoja myös tutkimusinfrastruktuurien rakentamisessa ja käytössä sekä sitä, että rahoituksen on kannustettava vahvasti valintojen tekemiseen.

Se mikä pätee tutkimukseen, pätee monilta osin myös vieraiden kielten opetukseen. Vieraiden kielten tutkinto-opetuksen ja tutkimuksen tulevaisuuden kannalta keskeisiä seikkoja ovat

- kansainvälisen toimintaympäristön muuttuminen
- digitaalisen viestinnän runsastuminen kaikilla elämänoilla
- laadukkaan kielenopetuksen ja opettajankoulutuksen valtakunnalliset tarpeet
- peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien vaikutus alan valintaan
- monipuolisen ja monialaisen opiskelu- ja tutkimusympäristön mahdollistaminen
- erikoistuminen ja syvälinen perehtyminen omaan alaan.

Kansainvälisyyden lisääntyminen ja maailman pienentyminen merkitsee sitä, että tarvitaan muidenkin kuin aiemmin opiskeltujen kielten ja alueiden tuntemusta. Siksi lähivuosina on tarjottava laajemmin Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien opetusta. Tämä opetus edellyttää sellaista opiskelu ympäristöä, jossa on riittävät mahdollisuudet liittää opinnot muihin aloihin ja rakentaa myös uudenlaisia, mainituista kielistä koostuvia tutkintoja. Tätä opetusta ei siten voi sirotella eri yliopistoihin, vaan se tulee keskittää Helsingin yliopistoon.

Digitaalinen kehitys on keskeisessä roolissa, kun opetusmenetelmiä kehitetään ja rakennetaan yliopistojen välistä yhteistyötä. Tekniikan suomat mahdollisuudet tarjoavat etäällä toisistaan oleville yksiköille mahdollisuuden yhteiseen opetukseen ja sen suunnitteluun. Tekniikka tarjoaa myös runsaasti uusia tutkimusmahdollisuuksia ja teemoja sekä yhteistyön paikkoja akateemisen maailman ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Kielen asiantuntijoiden yhteydet muihin tieteenaloihin ja yhteiskunnallisiin toimijoihin rikastavat myös mahdollisuuksia työmarkkinoilla.

Suomalainen koulu ja opettajankoulutus ovat laadukkaita. Kielten oppiminen on keskeinen kilpailutekijä työelämässä, ja hyvän kielitaidon perusta luodaan laadukkaan koulutuksen aikana. Jotta peruskoulun ja lukion kielenopetusta pystytään monipuolistamaan, yliopistoilta edellytetään monipuolista kielenopetusta ja -tutkimusta. Kieltenopettajia tarvitaan kautta Suomen, ja siksi opettajankoulutusta ei voi kokonaan karsia pienemmistäkään yliopistoista. Tämä merkitsee sitä, että tietty määrä kielenopetusta tarvitaan kaikissa niissä yliopistoissa, joissa opettajankoulutus on keskeisessä roolissa.

Mitä laajemmin kielenopetus integroituu muuhun yliopiston tarjontaan, sitä monipuolisempi opiskelu- ja tutkimusympäristö pystytään luomaan. Vaikka kaikissa kohdin ei voi integroitua, uusien yhteistyömuotojen etsinnän ja opetuskokonaisuuksien rakentamisen tulee olla jatkuvaa.

Jotta voi olla hyvässä yhteistyössä muiden kanssa niin opetuksessa kuin tutkimuksessa, täytyy tuntea oma ala riittävän hyvin. Erikoistuneisuus ei merkitse eristyneisyyttä, vaan kielen asiantuntija, opettaja tai tutkija, pystyy myös löytämään yhteistyön paikkoja toisen alan asiantuntijoiden kanssa. Tämä voi näkyä muun muassa siten, että kielten opintoja yhdistetään saman tai eri yliopiston muihin opintoihin.

Kaikki edellä sanottu vaikuttaa siihen, millaisia ratkaisuja yliopistojen tutkinto-opetuksessa pitää tehdä. Kieliaineiden tutkintokoulutuksen ja tutkimuksen profiloitiehtotusten lähtökohtana on, että

- kieliaineilla on paljon yhteisiä tarpeita eikä siten voi ajatella, että eri kielet lokeroituisivat yliopistoissa omiin opetus- ja tutkimuslinjoihinsa, vaan yhteistyötä tulee olla nykyistä enemmän niin yksittäisen yliopiston sisällä kuin yliopistojen välillä
- kielenopetusta tulee integroida nykyistä enemmän muiden alojen aineiden kanssa, mikä edellyttää esimerkiksi koululaitoksen ja kuntien ennakkoluulottomampaa suhtautumista työntekijöitä palkattaessa
- suomalaisen kielentutkimuksen kontribuutio ja vahvuus vieraiden kielten kansainvälisessä tutkimusyhteistyössä on sekä filologisessa että soveltavassa tutkimuksessa, ja siten kielten opetuksen ja tutkimuksen sisältöjen tulee ottaa tämä huomioon
- yliopistojen pienissä yksiköissä ei synny tarpeeksi kriittistä massaa eikä monipuolisuutta, joten erityisesti tutkimuksen kannalta yhteistyö ja selvä työnjako ovat tärkeitä tulevan menestyksen kannalta
- vaikka joidenkin kielten opetusta on valtakunnallisesti vähennettävä ja koulutusyhteistyötä on syytä tehdä, rakenteellisen uudistuksen kautta voidaan vahvistaa kieli-varantoa ja vaikuttaa tutkimuksen laatuun.

3.2 Tutkintojen rakenteita ja opetuksen järjestämistä koskevat ehdotukset

Osa ehdotuksissa esitetyistä toimenpiteistä on jo nykypäivää, ja monet yliopistot ovat suunnittelemaan kieliaineiden opintoja aiempaa selkeämmin niihin suuntiin, joissa kielen ammattilaisia nykymaailmassa ja suomalaisessa yhteiskunnassa kysytään. Silti tarvitaan paljon yhteistyötä ja toimintatapojen muutoksia.

Ehdotusten yhteydessä on esimerkkejä siitä, mitä on jo tehty. Kuvaukset eivät tee oikeutta kokonaistilanteelle sikäli, että esimerkeissä ei ole pystytty ottamaan huomioon meneillään tai käynnisteillä olevia prosesseja.

Ehdotus 1: Ylitetään oppiainerajoja kandidaattiopinnoissa.

- Kaikissa yliopistoissa tai yliopistojen yhteistyönä tarjotaan 25 op kaikkien kielten yhteisiä opintoja. Näitä ovat esimerkiksi menetelmäopinnot, kielitieteen perusopinnot ym. maisteriopintoihin valmistavat opinnot.
- Määritellään valtakunnallisesti kieliaineiden kandidaateilta ja maistereilta edellytettävät valmiudet ja arvioidaan opintoja koskevat vaatimukset niiden valossa.

Mitä on jo tehty?

- Helsingin yliopistossa tavoite on osittain toteutunut.
- Tampereella on määritelty kokonaisten kandidaatti- ja maisteritutkintojen osaamistavoitteet.

Tavoitteena on lisätä kielten välistä synergiaa, parantaa opetuksen laatua ja käyttää resursseja parhaimmalla mahdollisella tavalla sekä poistaa kunkin yliopiston sisäistä ja yliopistojen välistä päällekkäisyyttä.

Ehdotus 2: Rakennetaan modulaarisia tutkintoja.

- Korostetaan työelämän kannalta relevanttia kommunikaation opetusta ja tutkimusta monikielisissä ympäristöissä.
- Rakennetaan modulaarisia tutkintoja, joihin kuuluu kieliaineiden yhteisiä opintomoduuleja tai kieliaineiden ja muiden aineiden moduuleja joko omasta tai toisesta yliopistosta. Kannustetaan määrätietoisesti uudenlaisiin aineyhdistelmiin eli muiden oppialojen yhdistämiseen kielten opintoihin.
- Lisätään sisään tulevien opiskelijoiden tarkoituksenmukaista ohjausta keskeyttämisriskin pienentämiseksi; räätälöityjen tutkintojen myötä uusien opiskelijoiden opintojen ohjaus on entistä tärkeämpää. Myös opiskelijavalinnan uudistukset lisäävät ohjaustarvetta.
- Tehdään näkyväksi erilaisia opintopolkuja ja niiden tarjoamia uramahdollisuuksia.
- Tutkintoja rakennettaessa otetaan huomioon kielikeskusten, avoimen yliopiston ja täydennyskoulutuksen tarjoamat mahdollisuudet.

Modulaaristen tutkintojen tavoitteena on mahdollistaa uutta ajattelua myös opettajien kelpoisuuksia määriteltäessä, lisätä opiskelijoiden käytännön kielitaitoa ja uudenlaista kieliasiantuntijuutta sekä etsiä myös näin uusia työmahdollisuuksia.

Mitä on jo tehty?

- Helsingin yliopisto ja Aalto-yliopisto: Digital Humanities -ohjelma
- Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielitieteen maisteriopinnot tarjolla kaikille kieltenopiskelijoille
- Tampereen yliopisto: Kieli-, kulttuuri ja yhteiskunta -opintokokonaisuudet muiden tieteenalojen opiskelijoille venäjässä ja saksassa, käynnistyy syksyllä 2015
- Vaasan yliopisto: Hallintotieteiden ja kielitieteen yhteistyö > hallintolinguistisen koulutuksen. Vaasan yliopistossa on luovuttu pääainepohjaisesta maisterikoulutuksesta.
- Åbo Akademi: Yhteistyö kieliaineiden ja ÅA:n kauppatieteiden kanssa (linjen för språk och ekonomi).

Ehdotus 3: Tutkitaan mahdollisuuksia järjestää kielten opettajankoulutus uudella tavalla ja uusin sisällöin.
--

- Vieraiden kielten aineenopettajankoulutusta järjestetään edelleen seitsemässä yliopistossa. Helsingin, Turun ja Jyväskylän yliopistoissa on kieliaineissa laajin tarjonta myös opettajankoulutuksen kannalta. Itä-Suomen, Oulun ja Tampereen yliopistoissa sekä Åbo Akademiassa järjestetään opettajankoulutusta 2–3 vieraassa kielessä.
- Yhdessä yliopistossa ei tarjota kaikissa kielissä syventäviä opintoja, vaan toinen koulussa opetettava kieli tarjotaan aineopintojen laajuisena.
- Etsitään tapoja lisätä erilaisia aineyhdistelmiä (kieli + historia, kieli + matematiikka jne.) ja yhteistyössä kuntien ja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa määritellään opettajien virkojen sisältöä uudesta näkökulmasta.
- Aineenopettajan- ja luokanopettajankoulutusta tarjotaan samalla kampuksella tai paikkakunnalla.

- Pedagogiset opinnot integroidaan nykyistä paremmin kandidaatti- ja maisteriopintoihin tai pedagogiikka tarjotaan sivuaineena. Opettajankoulutusta kehitetään yhteistyössä kasvatustieteiden kanssa ja suunnitellaan selkeät mallit siitä, miten integrointia toteutetaan.
- Opettajankoulutuksen osuus ja suoravalinnan mahdollisuudet erityisesti pienemmissä yliopistoissa selvitetään erikseen.
- Opettajankoulutusta kehitetään yhteistyössä kasvatustieteiden kanssa, jolloin tarkastellaan myös ainedidaktiikan ja yleisen kasvatustieteen suhdetta ja niiden laajuutta tutkimuksessa.
- Opettajankoulutuksessa otetaan huomioon myös aikuiskoulutuksen tarpeet.

Tavoitteena on yhtäältä varmistaa alueellisesti opettajien saatavuus ja toisaalta rakentaa joustavampi opintokokonaisuus, jossa kasvatustieteen ja ainedidaktiikan opinnot integroidaan nykyistä paremmin kielen perus- ja aineopintoihin. Peruskoulun ja lukioiden tarpeita on tarkasteltava jatkuvasti opettajien laajan eläköitymisen, nykyistä pienempien ikäluokkien, kuntien mahdollistaman kielenopetuksen ja yliopistojen profiloinnin valossa.

Mitä on jo tehty?

- Opiskelijoiden suoravalinta toimii hyvin esimerkiksi Jyväskylän yliopistossa, jossa pedagogisia opintoja on pystytty integroimaan tutkinnoissa. Suoravalinta onnistuneekin parhaiten pienemmissä yliopistoissa.

Ehdotus 4: Lisätään yliopistojen välistä opetusyhteistyötä ja työnjakoa.

- Kontaktiopetuksessa yhteistyötä tehdään samassa kaupungissa olevien yliopistojen kesken. Näin menetellään esimerkiksi Helsingin yliopiston ja Aalto-yliopiston välillä sekä Turun yliopiston ja Åbo Akademin välillä.
- Suunnitellaan verkko-opetusta yhteistyönä erityisesti kandidaatintutkintokoulutuksen tarpeisiin ja suunnataan verkko-oppimisympäristöjen rakentamiseen ja verkkopedagogisen osaamisen tukemiseen yliopistojen strategista rahoitusta. Selkeä kehittämiskohde on täydennyskouluttaminen uusiin, digitaalisiin oppimisympäristöihin.
- Rakennetaan yhteistyössä kandidaatintutkinnon jälkeisiä selkeitä opintopolkuja oman ja muiden yliopistojen maisteriohjelmiin.
- Tehdään entistä enemmän yliopistojen välisiä vastaavuussopimuksia.

Tavoitteena on vähentää päällekkäisyyttä ja säästää resursseja, luoda mahdollisuuksia hyödyntää entistä paremmin toisen yliopiston tarjoamia mahdollisuuksia.

Mitä on jo tehty?

- Tampereen yliopistolla ja Vaasan yliopistolla on opetettavan aineen vastaavuutta koskeva sopimus (Tampereen yliopisto antaa vastaavuuden tietyin ehdoin).

Ehdotus 5: Selvitetään yliopistoittain, missä määrin ja miten kielikeskukset osallistuvat jo nyt ja voisivat osallistua tulevaisuudessa kielten perusopintojen tarjoamiseen.

Yhteistyötä on jossain määrin jo nyt, mutta tarkemmat tiedot ja siten kuva kokonaistilanteesta ja tämänhetkisistä, mahdollisesti epätarkoituksenmukaisista päällekkäisyyksistä tois-
taiseksi puuttuvat.

3.2 Kielten opintoja koskevat muutosehdotukset

Siihen, minkä vieraiden kielten opetusta tarvitaan ja on syytä tarjota yliopistoissa, vaikuttaa konkreettisesti ainakin kolme seikkaa. Osa näistä rajoittaa sitä, mitä yliopistoissa voi tehdä, osa avaa näkökulmaa siihen, mitä pitäisi ottaa huomioon opetusta ja tutkimusta suunnitel-
taessa.

Ensiksi suuri osa kielten opiskelijoista tähtää opettajan ammattiin, ja siksi jo peruskoulun ja lukion kielenopetuksen nykytarjonnalla ja tulevaisuuden mahdollisuuksilla on merkitystä. Lähivuosina tarvitaan eläköityvien tilalle suuri määrä englannin opettajia ja jossain määrin myös ranskan ja venäjän opettajia. Nykyisistä englannin opettajista yli 50-vuotiaita on 42 %, ranskan opettajista 44 % ja venäjän opettajista 55 %.⁴ Kiinan ja japanin opetuksen kysyntä lisääntynee, espanjan opetuksen tarve lisääntyy myös aikuiskoulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä, joten näiden kielten opettajista ja asiantuntijoista tulee olemaan kasvava kysyntä.

Toiseksi vaikka laissa säädetyt opettajien kelpoisuusehdot eivät estä erilaisten aineyhdistelmien rakentamista yliopistoissa, kuntien ja koulujen tarjoamat virat on yleensä kiinnitetty tiukasti tiettyihin kieliin. Uudenlaisten yhdistelmien salliminen olisi toivottavaa. Monialaisemmilla aineyhdistelmillä on mahdollisuuksia tavoitella myös uudentyypisiä työpaikkoja. Kunnat määrittävät kuitenkin paljolti sitä, mitä kieliä peruskoulussa tarjotaan, eikä Opetushallituksella ole asiassa sananvaltaa. Englannin asema on vahva, muut kielet ovat nykyisin lähes kokonaan valinnaisuuden varassa.⁵ Tämä tarkoittaa sitä, että mainittujen kielten opiskelu aloitetaan usein vasta yliopistossa.

Kolmas seikka on se, että yliopistoille on määritelty tiettyjen aineiden koulutusvastuut. Jotta uusia ehdotuksia voidaan toteuttaa, koulutusvastuut tulee määritellä uudelleen ja vastuita koskevaa asetusta muuttaa.

Lisäksi elinkeinoelämän edustajat ovat viime vuosina toistuvasti korostaneet, että rekrytoitavien kielitaito on kaventunut. Hyvän englannin kielen taidon lisäksi kansainvälisessä vuorovaikutuksessa tarvitaan myös muita kieliä: saksan taito on edelleen tarpeen, venäjän, espanjan, portugalin, kiinan ja japanin osaamista tulee lisätä.⁶

Suomen kielikartta on viime vuosikymmeninä muuttunut, ja Suomessa elää paljon ihmisiä, joiden äidinkielen taidosta olisi työelämässä enemmän hyötyä kuin sitä nyt osataan edes arvioida. Olisi myös tärkeää, että yliopisto-opetuksessa myös suomen- ja ruotsinkielisillä olisi enemmän väyliä perehtyä niihin kieliin, joita kouluissa ei juuri opeteta. Siksi yliopistojen kielivarantoa tulee täydentää uusiin suuntiin. Kyseessä eivät ole vain laajasti käytetyt kielet, esimerkiksi kiina, japani ja arabia, vaan myös esimerkiksi somali, vietnam ja farsi.

⁴ Kumpulainen 2011.

⁵ Anna-Kaisa Mustaparran tiedonanto.

⁶ EK 2010; EK 2014.

Lähtökohtana on, että yliopistoissa harkitaan, missä kieliaineissa tarvitaan edelleen syventäviä opintoja ja missä voidaan tarjota perus- ja aineopintojen kokonaisuus. Kaikkiin aineisiin ei riitä syventävien opintojen opiskelijoita kaikissa kieliaineissa (vrt. tämänhetkiset tiedot opiskelun aloittavista). Aineopintoihin asti yltävä kokonaisuus voi olla maisterintutkinnossa sivuaineena. Kandidaatintutkinnossa se voi toimia pääaineena, ja opiskelija voi suorittaa maisterintutkinnon edellyttämät syventävät opinnot toisessa yliopistossa.

Seuraavassa esitetään kielikohtaisia ehdotuksia ja kuvataan esimerkkien avulla, mitä on äskettäin tehty. Ehdotukset koskevat muutosten ensimmäistä vaihetta.

Ehdotus 6: Pienennetään saksan sisäänottokiintiötä ja vähennetään opetusta.

- Helsingin yliopistossa pienennetään edelleen saksan kiintiötä.
- Itä-Suomen yliopistossa luovutaan saksan kielen ja kulttuurin syventävistä opinnoista ja keskitytään saksan kieleen ja kääntämiseen.
- Turun yliopistossa luovutaan saksan kielen syventävistä opinnoista. Saksan kielen syventävät opinnot järjestetään Åbo Akademin kanssa yhdessä tai kandidaatintutkinnon suorittaneet voivat siirtyä monikielisen käänösviestinnän maisteriohjelmaan.
- Vaasan yliopistossa arvioidaan vuonna 2016 saksan kielen jatkuvuus kandidaattikoulutuksen pääaineena.

Mitä on jo tehty?

- Helsingin yliopistossa on pienennetty saksan kiintiötä.
- Jyväskylän yliopistossa on pienennetty saksan kiintiötä ja saksan toinen professuuri on muutettu soveltavan kielentutkimuksen professuuriksi.
- Tampereen yliopistossa on luovuttu yhdestä saksan professuurista ja vähennetty sisäänottoa.
- Turun yliopistossa on luovuttu saksan kääntämisen professuurista ja kääntämisen maisterikoulutus on yhdistetty monikielisen käänösviestinnän ohjelmaksi.
- Vaasan yliopistossa on vähennetty saksan sisäänottoa. Saksan toisen professuurin opetusta on suunnattu vuodesta 2006 kulttuurienväliseen viestintään, ja se kiinnitetään jatkossa englanninkieliseen maisteriohjelmaan Intercultural Management and Communication.

Ehdotus 7: Pienennetään ranskan sisäänottokiintiötä ja tehdään yhteistyötä yliopistojen kesken.

- Helsingin yliopistossa pienennetään ranskan kiintiötä.
- Tampereen yliopistossa luovutaan ranskan kielen syventävistä opinnoista
- Turun yliopiston ranskan kielen opetuksessa vahvistetaan yhteistyötä kolmen yliopiston (Turku, Åbo, Nantes) välisen maisteriohjelman kautta.

Mitä on jo tehty?

- Jyväskylän yliopistossa on pienennetty ranskan kiintiötä.

Ehdotus 8: Yliopistot ja OKM sopivat, että saksan ja ranskan syventäviä opintoja ja jatko-opintoja tarjotaan muutaman vuoden päästä vain 3–4 yliopistossa, niissä, joissa tähän mennessä on ollut tarpeeksi opiskelijoita.

Ehdotus 9: Kehitetään venäjän opetusta ja keskitetään syventävät tulevaisuudessa vain muutama yliopistoon.

- Helsingin yliopistossa kehitetään edelleen venäjän opetusta *Russian Studies* -opintokokonaisuudessa. Helsingin yliopisto on ainoa yliopisto, jossa on äidinkielen linja venäjän kielessä.
- Jyväskylän yliopistossa kehitetään ainekokonaisuutta venäjä + suomi toisena kielenä aineenopettajakoulutuksen ja soveltavan kielentutkimuksen profiiliin sopeuttaen.
- Åbo Akademiassa luovutaan venäjän syventävistä opinnoista.

Mitä on jo tehty?

- Jyväskylän yliopistossa on pienennetty venäjän kiintiötä.

Ehdotus 10: Lisätään espanjan kiintiötä ja tehdään yhteistyötä.

- Helsingin yliopistossa lisätään espanjan kiintiötä.
- Tampereen yliopistossa aloitetaan espanjan kandidaatintutkinto (jo nyt tarjolla perus- ja aineopinnot).

Ehdotus 11: Italian ja latinan opetusta vähennetään kahdessa yliopistossa.

- Jyväskylän yliopistossa luovutaan italian kielessä aineopinnoista ja tarjotaan perusopinnot. Latinan kielessä luovutaan syventävistä opinnoista ja tarjotaan aineopinnot.
- Turun yliopistossa tarjotaan italian kielessä perus- ja aineopinnot, mutta opiskelijoilla on sen jälkeen kaksi mahdollisuutta jatkaa maisterivaiheeseen: Turussa monikielisen käännösviestinnän maisteriohjelmassa tai Helsingin yliopistossa italian kielessä.

Ehdotus 12: Lisätään kiinan kielen kiintiötä ja opetusta.

- Helsingin yliopistossa lisätään kiinan kiintiötä.
- Turun yliopistossa kiinaa opetetaan perus- ja aineopintotasolla, myöhemmin syventävissä opinnoissa. Painotuksena on liike-elämän tarpeet, ja opetus tarjotaan yhteistyössä Turun yliopiston kauppakorkeakoulun kanssa.

Ehdotus 13: Viron kielen opetus keskitetään Helsingin yliopistoon.

- Tampereen yliopistossa luovutaan viron kielen ja kulttuurin perus- ja aineopinnoista.

Mitä on jo tehty?

- Jyväskylän yliopistossa on luovuttu viron kielen opetuksesta (estologiasta).

- Oulun yliopistossa viron kielen opetus on liitetty suomen kielen lehtorin opetuksen osaksi.

Ehdotus 14: Käännöstieteessä tehdään yhä enemmän yhteistyötä kieliaineiden ja muiden alojen oppiaineiden kanssa.

- Turun yliopistossa vahvistetaan monikielisen käännösviestinnän sisäistä integraatiota.

Mitä on jo tehty?

- Helsingin yliopistossa käännöstiede on oppiaine, joka tekee tiivistä yhteistyötä eri kielten kesken.
- Itä-Suomen yliopistossa ja Tampereen yliopistossa englannin, venäjän ja saksan kandidaattivaiheen kielen ja kulttuurin ja kielen ja kääntämisen opinnot on hyvin pitkälle integroitu joustavien opintopolkujen mahdollistamiseksi.
- Tampereen yliopistossa kääntämisen maisteriopinnot toteutetaan pitkälle integroituina Monikielisen viestinnän ja kääntämisen maisteriopintoina (MOVIKO)

Ehdotus 15: Selvitetään, miten tulkkaukoulutus järjestetään niin, että se vastaa yhteiskunnan tarpeisiin.

- Helsingin yliopiston viron kielen asioimistulkkaukoulutus järjestetään yhteistyössä Tarton yliopiston kanssa.
- Helsingin yliopisto on osallistumassa oikeustulkkauden erikoistumiskoulutuksen järjestämiseen.
- Tampereen yliopistossa on kehitteillä asioimistulkkauden opintojen tarjonta.

Ehdotus 16: Vahvistetaan ja lisätään Aasian ja Afrikan kielten opetusta (esim. somali, kurdi, vietnam).

- Keskitetään opetus Helsingin yliopistoon, jolla on parhaat mahdollisuudet tarjota näiden kielten opetusta monipuolisessa ja monialaisessa opetus- ja tutkimusympäristössä.

Taulukossa 3 esitetään kokoavasti, mitä ensimmäisen vaiheen muutokset merkitsevät kielit-
tään ja yliopistoittain.

3.3 Tutkimusta ja jatkokoulutusta koskevat ehdotukset

Tutkimuksessa ja jatkokoulutuksessa jatketaan aloitettua linjaa, jonka mukaan työ profiloitetaan yliopiston strategiaan kytkeytyen ja lisätään kansainvälistä yhteistyötä.

Ehdotus 17: Kytetään jatkokoulutus entistä vahvemmin yliopiston strategiaan ja profiloitetaan tutkimusta työelämän ja yhteiskunnan kannalta relevanttiin suuntaan.

- Tarkastellaan tarve- ja strategialähtöisesti kieliaineiden tutkimuksen ja jatkokoulutuksen profilointia erityisesti työelämän tarpeiden kannalta ja lisätään yliopistojen ja muun työelämän yhteyksiä.
- Kannustetaan tutkimushankkeisiin, jotka ovat yliopiston strategian ja profiloinnin kannalta keskeisiä ja valitaan tohtoriopiskelijat yliopiston painoaloille.
- Vahvistetaan tohtorikoulutusta siten, että tohtorit kykenevät tuomaan osaamisensa esille myös akateemisen maailman ulkopuolella (osaamisen dokumentointi ja artikointi).
- Suunnataan strategista rahoitusta erityisesti uusiin ja innovatiivisiin avauksiin.

Ehdotus 18: Vahvistetaan monitieteistä tohtorikoulutusta ja kielten yhteisiä jatko-opintoja.

Ehdotus 19: Keskitetään jatkokoulutusväyliä ja tehdään yhteistyötä yli Suomen rajojen myös jatkokoulutuksessa.

- Kaikissa yliopistoissa ei suoriteta tohtoriopintoja kaikissa kielissä. Ne yliopistot, jotka keskittyvät aineenopettajakoulutukseen kuten Oulun yliopisto, tai joilla on tietyissä kielissä vain aineopintoja, tarjoavat tohtoriopintoja vain rajoitetusti.
- Jatketaan valtakunnallista yhteistyötä tohtorikoulutuksessa ja tutkimusprojekteissa. Kieliaineissa tähän on hyvät edellytykset, koska kansallinen tutkijakoulu Langnet on kattanut kaikki Suomen kieliaineet ja siksi verkostoyhteistyöstä on pitkäaikainen kokemus. Kaikissa yliopistoissa ei kuitenkaan ole samankaltaista tarvetta kansalliselle yhteistyölle tohtorikoulutuksessa. Esimerkiksi Helsingin yliopistossa toimii laaja kielten tohtorihjelma, jossa on runsaasti kielten välistä yhteistyötä.
- Jatko-opiskelua jäntevöitetään, jotta yliopistojen opetus- ja ohjausresursseja käytettäisiin mahdollisimman hyvin. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sen määrittämistä, mitä kokoaikaiselta tai osa-aikaiselta jatko-opiskelulta edellytetään.

Mitä on jo tehty?

- Helsingin yliopistossa on jatkokoulutusyhteistyötä esimerkiksi Tukholman, Oslon ja Kööpenhaminan yliopistojen sekä Tarton yliopiston kanssa.

Ehdotus 20: Lisätään tutkimusyhteistyötä ja tutkijoiden liikkuvuutta Suomen sisällä ja ulkomaisten yliopistojen kanssa.

- Lisätään monialaisia tutkimushankkeita.
- Lisätään yhteisiä tutkimushankkeita ulkomaisten yliopistojen kanssa.

- Suositaan rahoitusta jaettaessa yliopistojen yhteisiä kansainvälisiä tutkimusohjelmia ja tutkimushankkeita.

4. Miten tästä eteenpäin?

Tässä raportissa on tehty sellaisia ehdotuksia, jotka voidaan toteuttaa nopeasti. Työryhmällä on ollut pragmaattinen ote asiaan ja realistinen käsitys siitä, millä aikavälillä muutokset on mahdollista toteuttaa.

Oppiaineita koskevat ehdotukset ovat kuitenkin vaikutuksiltaan laajempia kuin syventävistä tai aineopinnoista luopuminen tai kiintiöiden pienentäminen ensi tuntumalta näyttäisi. Siten vieraiden kielten opetuksen tarjonnan tulee näiden ehdotusten pohjalta edetä perustutkinto-opetuksessa ja jatkokoulutuksessa seuraaviin suuntiin.

Useissa yliopistoissa siirrytään nyt saksan, ranskan ja venäjän kielissä tarjoamaan syventävien opintojen sijasta aineopintoja tai pienennetään sisäänottokiintiötä. On mahdollista, että muutaman vuoden kuluessa esimerkiksi kiinnostus saksan ja ranskan opintoihin vähenee entisestään. Esimerkiksi tulevien opettajien aineyhdistelmät ja oppilaitosten ratkaisut vaikuttavat siihen, missä määrin näitä kieliä opiskellaan. Silloin tulee jälleen tehdä päätelmiä ja keskittää opetusta yhä enemmän ja harvempiin yliopistoihin.

Jatkokoulutusta tarjotaan laajimmin Helsingin yliopistossa, jossa on runsas syventävien opintojen tarjonta ja suuri tohtorikoulu. Turun yliopistossa tarjotaan jatkokoulutusta viides-ä kielessä. Muissa yliopistoissa jatko-opintoja voi suorittaa rajallisemmin, 2–4 kielessä (englanti, saksa, ranska ja/tai venäjä). Koska opiskelijamäärät ovat näissä yliopistoissa suhteellisen pieniä, yhteistyön tekeminen on välttämätöntä sekä yliopistojen omissa tohtorikouluissa että yliopistorajojen ylitse. Jos perustutkintoa opiskelevien määrät pienenevät entisestään, se vaikuttaa myös jatkokoulutuksen järjestämiseen.

Raportin henki on se, että monet ratkaisut toteutuvat vähitellen, eikä kielten opintojen tarjoaminen ole myöskään tästä alkaen kiveen hakattu. Muutoksia ja yliopistojen välistä keskustelua tarvitaan koko ajan.

Lähteet ja taustamateriaalit

EK 2010 = *Työelämässä tarvitaan yhä useampia kieliä. EK:n henkilöstö- ja koulutustiedustelu 2009*. Helsinki: Elinkeinoelämän keskusliitto.

EK 2014 = *Kielitaito on kilpailuetu. EK:n henkilöstö- ja koulutustiedustelu*. Helsinki: Elinkeinoelämän keskusliitto.

Kumpulainen, Timo (toim.) 2011. *Opettajat Suomessa. Lärarna i Finland*. Koulutuksen seurantaraportit 2011:6. Helsinki: Opetushallitus.

Sijoittumistilasto: *Työlliset ja työttömät v.2008-2012 kieliaineissa tutkinnon suorittaneet*. (Tilastokeskuksen koonti).

Tieteen tila 2014: Humanistiset tieteet. Tieteenaloittainen tarkastelu opetus- ja tutkimushenkilöstöstä sekä rahoituksesta. www.aka.fi/tieteentila

VIRTA-Opintotietopalvelu. <https://confluence.csc.fi/display/VIRTA/VIRTA-Opintotietopalvelu>

VIPUNEN-Opetushallinnon tilastopalvelu. <http://vipunen.fi/fi-fi>

Yliopistojen toimittamat omat tilastot.

Liite 1.

